

**RYNEK
WARZYW
W POLSCE**

Produkty polskiego warzywnictwa i przetwórstwa warzywnego cieszą się dużym uznaniem konsumentów zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Są synonimem smacznej, zdrowej i bezpiecznej żywności. Odgrywają niezwykle istotną rolę w prawidłowym żywieniu, stanowiąc bezcenne źródło wielu składników odżywczych, m.in. witamin, związków mineralnych oraz błonnika. Warzywa są niskokaloryczne, regulują procesy trawienia i działają odkwaszająco, a niektóre (czosnek, cebula, chrzan) zawierają substancje hamujące rozwój chorobotwórczych mikroorganizmów. Spożywanie warzyw ma ważne znaczenie w profilaktyce chorób cywilizacyjnych.

WARZYWNICTWO – WAŻNY DZIAŁ POLSKIEGO ROLNICTWA

Na świecie znanych jest około 250 gatunków roślin warzywnych, z których około 40 uprawianych jest w Polsce. Wiele z nich (m.in.: kapusta, cebula, marchew, rzodkiew, bób, soczewica, dynia, pasternak, jarmuż) było rozpowszechnionych już w XV wieku. W XVI wieku królewscy ogrodnicy sprowadzili z Włoch: pory, selery, kapustę włoską, kalarepę i kalafior. Trzy wieki później do Polski trafiły pomidory, brukselka i papryka.

Produkcja warzywnicza jest ważną gałęzią krajowego rolnictwa i jej znaczenie stopniowo rośnie. Wprawdzie uprawa warzyw w Polsce w 2017 r. zajmowała 1,6% powierzchni zasiewów, jednak udział warzyw w wartości towarowej produkcji rolniczej wynosił 8%. Zasoby ziemi i pracy stanowią duży potencjał rozwoju warzywnictwa, pomimo że warunki klimatyczno-glebowe są mniej korzystne niż w Europie Zachodniej czy Południowej. Rozwojowi krajowego warzywnictwa sprzyjają: względnie niskie koszty pracy, rosnąca siła nabywcza konsumentów, rozwinięty przemysł przetwórczy, dogodne położenie geograficzne dla nawiązywania kontaktów handlowych, a także zmieniające się trendy żywieniowe. Przynależność Polski do jednolitego rynku europejskiego poszerzyła grono potencjalnych odbiorców, jednocześnie stymulując przemiany mające na celu zwiększenie konkurencyjności. Zmiany zachodzące w polskim warzywnictwie były możliwe dzięki poprawie organizacji i koncentracji produkcji, a także usprawnieniu dystrybucji.

Współczesna produkcja warzywnicza w Polsce łączy długą tradycję z nowoczesnością, co przejawia się

stosowaniem innowacyjnych technologii, specjalizacji produkcyjnej gospodarstw i wprowadzaniu do uprawy nowych i wydajnych odmian. Jednocześnie produkcja warzyw podlega intensyfikacji – zmniejsza się liczba gospodarstw produkujących warzywa. W 2016 r. warzywa gruntowe uprawiało 73 tys. gospodarstw rolnych, a warzywa pod osłonami – 9 tys. gospodarstw, dla porównania w 2005 r. było ich odpowiednio 370 tys. i 23 tys. Wzrasta także przeciętna powierzchnia uprawianych warzyw w polskich gospodarstwach warzywniczych, choć nadal jest ona niewielka. W 2016 r. średnia powierzchnia uprawy warzyw gruntowych w gospodarstwach wynosiła 2,6 ha, a warzyw pod osłonami – 0,5 ha.

Gospodarstwa rolne produkujące warzywa gruntowe zlokalizowane są na terenie całej Polski, ale produkcja towarowa prowadzona jest przede wszystkim w województwach: mazowieckim, kujawsko-pomorskim, wielkopolskim, małopolskim i łódzkim. Powierzchnia uprawy warzyw gruntowych w Polsce wykazuje tendencję spadkową. W latach 2004–2017 zmniejszyła się z 208 do 178 tys. ha, tj. o około 14%. Spadek areалу upraw

warzyw rekompensowany był wzrostem plonów. Pozwoliło to na utrzymanie zbiorów warzyw gruntowych na wysokim, względnie stabilnym poziomie.

W Polsce, ze względu na klimat, uprawa warzyw gruntowych ma charakter sezonowy. W konsekwencji upowszechnia się produkcja warzyw pod osłonami, chociaż – z uwagi na niższe niż na zachodzie i południu Europy temperatury – większe są u nas nakłady na energię, a więc i koszty tej produkcji.

Szklarnie i tunele foliowe umożliwiają dostarczanie konsumentom

pełnego asortymentu świeżych warzyw przez większą część roku. W latach 2011–2017 areał uprawy warzyw pod osłonami kształtował się na średnim poziomie 5,5 tys. ha. Największy wzrost dotyczył powierzchni uprawy w tunelach foliowych, z uwagi na mniejszy koszt ich budowy i mniejsze zużycie energii niż w przypadku szklarni. W produkcji szklarniowej stosowana jest bezglebowa technologia uprawy, natomiast w tunelach foliowych dominuje tradycyjna uprawa warzyw w gruncie lub na podłożu organicznym. Pod osłonami produkuje się zarówno warzywa do bezpośredniego spożycia, jak i rozsady warzyw gruntowych.

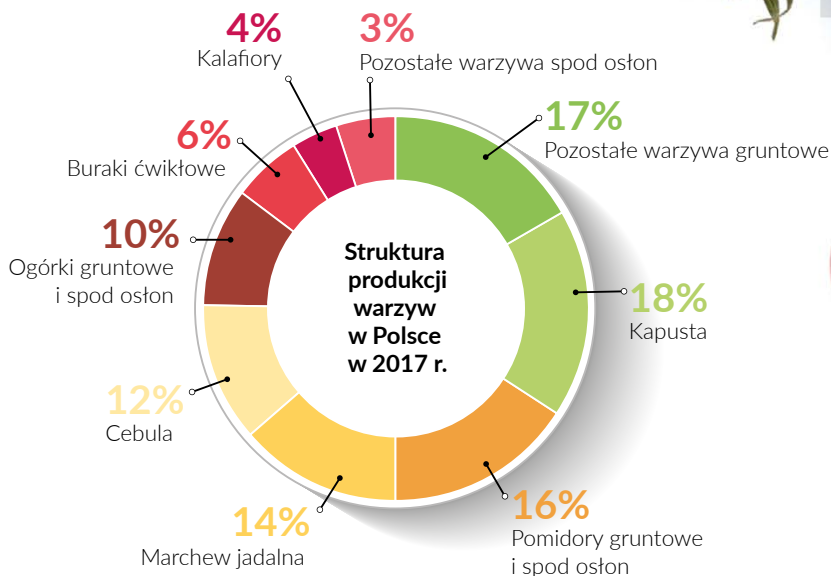

Rozwój polskiego warzywnictwa wspomagają badania naukowe. Założony w 1922 r. przez prof. Feliksa Kotowskiego Zakład Uprawy i Hodowli Warzyw SGGW w Skierniewicach stał się centrum rozwoju warzywnictwa i związanego z nim przetwórstwa. W 1956 r., z inicjatywy prof. Emila Chroboczka, w Skierniewicach powstał Instytut Warzywnictwa (obecnie Instytut Ogrodnictwa). W Instytucie opracowano ponad 200 odmian roślin sadowniczych i warzywnych. Wyhodowane w instytucie odmiany kapusty, cebuli i papryki mają 40–50% udział w polskiej produkcji tych warzyw.

POLSKA WAŻNYM PRODUCENTEM WARZYW NA RYNKU UNII EUROPEJSKIEJ

Polska jest czołowym unijnym producentem warzyw, po Hiszpanii i Włoszech. Roczna krajowa produkcja warzyw ogółem w latach 2004–2017 wynosiła od 4,8 do 5,7 mln ton i stanowiła około 9% zbiorów w Unii Europejskiej.

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie danych GUS.

Jesteśmy największym unijnym producentem kapusty i buraków ćwikłowych. Drugą pozycję zajmujemy w produkcji marchwi jadalnej (po Wielkiej Brytanii) oraz ogórków (po Hiszpanii), odpowiednio 6. i 11. miejsce na świecie. Nasz kraj zaliczany jest również do największych unijnych producentów cebuli (3. miejsce) i kalafiorów (4. miejsce) oraz pomidorów (6. miejsce).

W latach 2004–2017 produkcja warzyw gruntowych w Polsce kształtowała się w granicach 4–5 mln ton. Największy udział w zbiorach miały:

kapusta, marchew oraz cebula. Na niższym poziomie utrzymywano produkcję: buraków ćwikłowych, pomidorów oraz ogórków i kalafiorów.

Zbiory warzyw spod osłon w latach 2004–2017 wzrosły z 0,7 do 1,1 mln ton, a ich udział w zbiorach warzyw ogółem zwiększył się z 12% do 20%. W uprawie warzyw pod osłonami największe znaczenie miały pomidory (55–58%) oraz ogórki (26–31%). Mniejszy udział w produkcji stanowiły papryka oraz pozostałe gatunki warzyw.

Zbiory warzyw w Polsce (tys. ton)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2004	2009	2011	2013	2015	2017
Warzywa ogółem	5 590	5 601	5 575	4 986	4 795	5 705
Warzywa gruntowe,	4 916	4 810	4 803	4 004	3 793	4 583
w tym:						
Kapusta	1 371	1 276	1 231	975	875	1 011
Cebula	866	708	677	551	548	667
Marchew jadalna	928	913	887	743	678	827
Buraki ćwikłowe	357	351	370	298	297	336
Ogórki	256	256	297	254	221	249
Pomidory	213	265	273	270	236	255
Kalafiorzy	206	225	236	210	195	238
Warzywa spod osłon,	674	791	772	982	1 002	1 122
w tym:						
Pomidory	370	444	440	559	553	644
Ogórki	208	224	214	259	267	295

Źródło: Wyniki produkcji roślinnej GUS, Roczniki statystyczne rolnictwa GUS.

Eksport warzyw świeżych z Polski (tys. ton)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2004	2009	2011	2013	2015	2017
Warzywa ogółem	370	411	414	503	470	492
w tym:						
Cebula	179	123	115	113	122	133
Pomidory	45	72	74	107	98	92
Kapusta biała i czerwona	33	60	51	52	65	52
Marchew	15	21	29	36	30	33
Kalafior	15	25	17	26	28	24
Buraki ćwikłowe	10	8	24	23	16	23
Papryka	6	11	13	19	15	19
Ogórki	17	10	13	10	9	16
Warzywa ogółem (mln EUR)	97	167	201	262	253	259

Źródło: obliczenia Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie danych GUS i Ministerstwa Finansów.

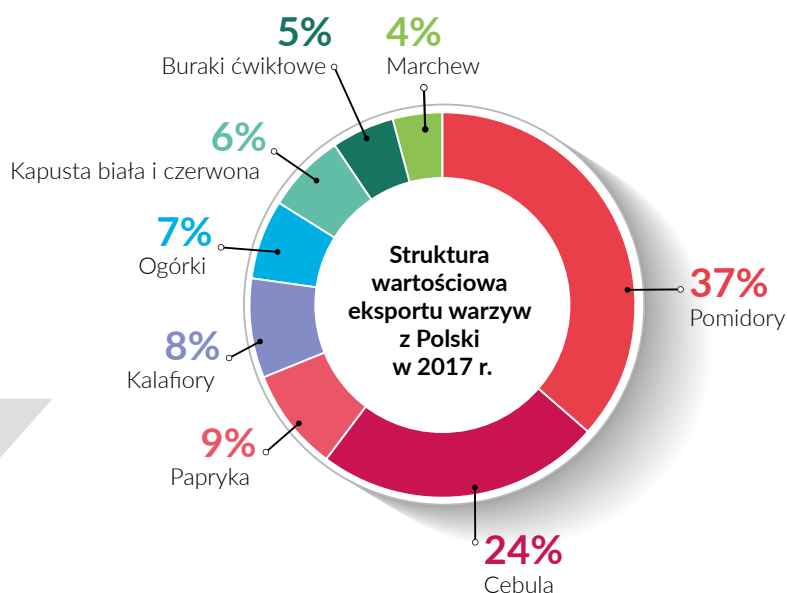
WARZYWA Z POLSKI UZNANĄ MARKĄ

Ważnym czynnikiem stymulującym rozwój krajowej produkcji warzywniczej jest eksport. Po wejściu Polski do Unii Europejskiej notowano wzrost wolumenu wywozu większości warzyw. Jednak wprowadzone w 2014 r. przez Federację Rosyjską embargo na unijne warzywa przyczyniło się do ograniczenia ich wywozu z Polski. W tej sytuacji krajowi producenci oraz administracja rządowa podjęli wysiłki zmierzające do dywersyfikacji kierunków eksportu.

Obecnie nasze warzywa znajdują uznanie konsumentów w 55 krajach świata, a wolumen wywozu ponownie stopniowo rośnie. W 2017 r. poza granice Polski wywieziono 492 tys. ton warzyw, o 33% więcej niż w roku 2004, tj. pierwszym roku członkostwa Polski w UE. Znacznie większy wzrost odnotowano w przychodach z eksportu. Wartość wywozu warzyw wzrosła 2,7 razy, do 259 mln euro.

Wzrostowi eksportu sprzyjała dobra jakość polskich warzyw, konkurencyjne ceny oraz podejmowane działania promocyjne. Głównymi

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

odbiorcami naszych warzyw są kraje Unii Europejskiej (przede wszystkim Niemcy i Wielka Brytania), a także kraje Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP). Eksportujemy głównie cebulę, pomidory oraz kapustę.

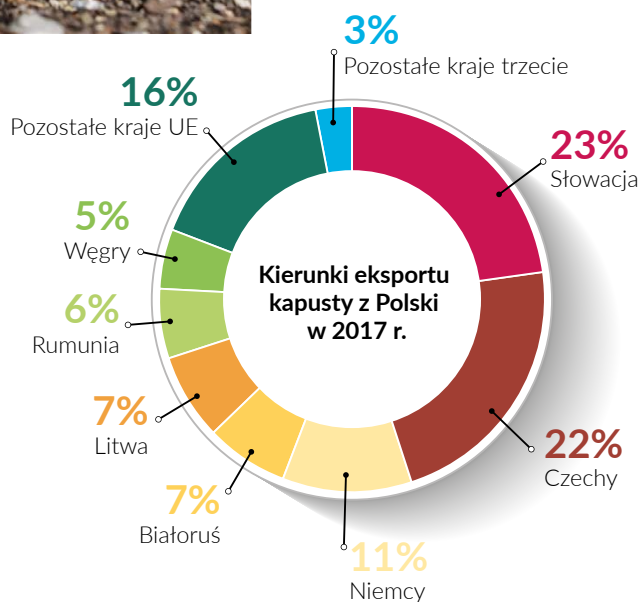
Polska jest również importerem warzyw. Sprowadzane warzywa stanowią uzupełnienie zarówno krajowej oferty warzyw świeżych, jak i surowca do przetwórstwa. Skala importu warzyw w poszczególnych latach była uzależniona od podaży krajowej (zmieniającej się w wyniku rosnącej lub malejącej produkcji) oraz od zmian cen. Do Polski importowano głównie: pomidory, cebulę, paprykę i ogórki.

POLSKIE WARZYWA – SMACZNE I ZDROWE

KAPUSTA

Produkcja kapusty w Polsce w latach 2004–2017 kształtowała się średnio na poziomie 1,1 mln ton, co stanowiło około 30% unijnej produkcji tego warzywa. Najwięcej kapusty zbiera się w województwach: małopolskim, mazowieckim, łódzkim oraz wielkopolskim. Najpopularniejsza w uprawie jest kapusta biała. W ostatnich latach upowszechniła się też uprawa

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

kapusty pekińskiej. W wielu rejonach kraju uprawiane są także kapusta włoska, kapusta czerwona i brukselka, ale uprawy te zajmują niewielkie arealy. Eksport kapusty w ostatnich pięciu latach wynosił od 37 do 75 tys. ton, co stanowiło średnio 6% jej produkcji. W 2017 r. kapustę wywożono głównie do UE. Na rynku unijnym znaczącymi odbiorcami polskiej kapusty były Słowacja oraz Czechy.

MARCHEW

Uprawa marchwi zajmuje około 22 tys. ha, co daje jej drugie miejsce pod względem powierzchni uprawy warzyw gruntowych w kraju, po cebuli. Zbiory w latach 2004–2017 kształtowały się w przedziale 0,7–0,9 mln ton. Polska pozostaje czołowym producentem marchwi w UE. W skali globalnej zajmowaliśmy szóste miejsce w produkcji za:

Chinami, Uzbekistanem, Rosją, Stanami Zjednoczonymi i Ukrainą. W latach 2009–2017 eksport marchwi kształtował się w zakresie 21–42 tys. ton i był średnio dwa razy większy niż w 2004 r. W 2017 r. wyeksportowano 33 tys. ton tego warzywa, w tym 30 tys. ton do UE. Głównymi odbiorcami marchwi na rynku unijnym były Rumunia, Słowacja oraz Czechy, a spośród krajów trzecich – państwa Europy Wschodniej.

POMIDOR

W polskim klimacie pomidory cechują się bardziej kwaśnym, orzeźwiającym smakiem niż w klimacie cieplejszym. Polska jest szóstym producentem pomidorów w UE. Udział naszego kraju w unijnej produkcji wynosi około 5%. Produkcja pomidorów w Polsce prowadzona jest w uprawach polowych oraz pod osłonami. Areal uprawy pomidorów pod osłonami w ostatnich latach kształtuje się średnio na poziomie 2,2 tys. ha, a w systemie polowym – około 10 tys. ha. Około 70% arealów plantacji pomidorów gruntowych zlokalizowane jest na obszarze czterech

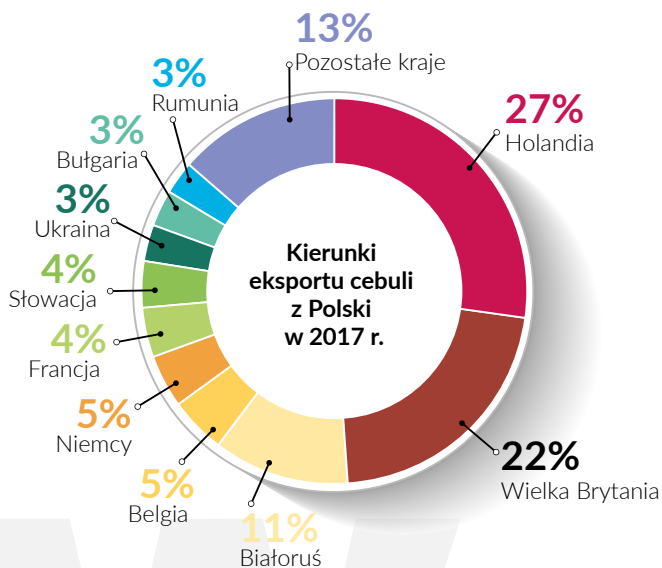
województw: wielkopolskiego, kujawsko-pomorskiego, mazowieckiego oraz lubelskiego. Od 2004 r. zbiory pomidorów gruntowych zwiększyły się o 19%, a pod osłonami – o 74%. W 2017 r. 72% zebranych pomidorów pochodziło z upraw pod osłonami, a pozostałe 28% – z upraw polowych. Od przystąpienia Polski do UE eksport pomidorów świeżych wzrósł z 45 tys. ton do 92 tys. ton, tj. 2 razy i stanowił średnio 10% produkcji. Głównymi kierunkami wywozu są kraje UE (głównie Wielka Brytania, Hiszpania i Niemcy), a z państw pozaunijnych – Białoruś.

CEBULA

Zajmuje w Polsce pierwsze miejsce pod względem arealów uprawy warzyw. W latach 2015–2017 powierzchnia uprawy tego warzywa kształtowała się w granicach 25–27 tys. ha. Polska, po Holandii i Hiszpanii, jest trzecim producentem cebuli w UE. Udział naszego kraju w unijnej produkcji tego warzywa wynosi około 10%. Zbiory cebuli kształtowały się w przedziale 0,5–0,7 mln ton. Najpopularniejszym

gatunkiem uprawianym w kraju jest cebula zwyczajna, występująca w wielu odmianach. W uprawie powszechne są także: cebula kartoflanka, siedmiolatka, szalotka oraz cebula wielopiętrowa. Dostępne w sprzedaży odmiany odznaczają się bogactwem smaków oraz znacznym zróżnicowaniem kolorystycznym łuski. W krajowej ofercie rynkowej dostępne są cebule: o smaku ostrym, średnio ostrym i łagodnym, z łuską białą, żółtą, brązową i czerwoną. W ostatnich latach eksport polskiej cebuli był mniejszy niż w pierwszych latach członkostwa w UE. W 2017 r. z Polski wyeksportowano 133 tys. ton cebuli wobec 123 tys. ton w 2009 r. Największymi odbiorcami tego warzywa były Holandia, Wielka Brytania i Białoruś.

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

CZOSNEK

Warzywo o niezwykłych właściwościach leczniczych. Nieoceniona jest także jego rola w kuchni – jest charakterystycznym akcentem wielu potraw. Światowym liderem w produkcji czosnku są Chiny. W Polsce, ze względu na uwarunkowania glebowe i klimatyczne, jego produkcja należy do stosunkowo niewielkich. Areal uprawy tego warzywa w naszym kraju kształtował się w granicach 1,1–1,6 tys. ha, a zbiory na poziomie 13–20 tys. ton. Stanowiło to odpowiednio około 3% i 5% unijnej powierzchni uprawy i produkcji.

W 2018 r. do unijnego rejestru Chronionych Oznaczeń Geograficznych wpisano czosnek galicyjski.

Charakteryzuje się on wysoką zawartością alliny, fioletoworóżowym lub fioletowym zabarwieniem łuski okrywającej, dużą główką i małą liczbą ząbków w główce, dzięki czemu wielkość pojedynczego ząbka jest również większa w porównaniu z innymi odmianami czosnku. Czosnek galicyjski pochodzi z obszaru województwa małopolskiego (gminy Słomniki i Radziemice oraz sołectwa w gminie Koniusza: Niegardów, Niegardów Kolonia, Piotrkowice Wielkie, Budziejowice i Muniaczkowice).

OGÓREK

Podobnie jak pomidor, jest warzywem ciepłolubnym, którego uprawę na terenie Polski prowadzi się zarówno w systemie polowym, jak i pod osłonami. W 2004 r. powierzchnia uprawy ogórków gruntowych wynosiła 20 tys. ha i do 2017 r. obniżyła się do 14 tys. ha. Największa powierzchnia uprawy zlokalizowana jest w województwach: mazowieckim, łódzkim, świętokrzyskim oraz wielkopolskim. Areal uprawy ogórków pod osłonami w Polsce jest względnie stabilny i wynosi 1,0–1,3 tys. ha. W latach 2004–2017 zbiory ogórków gruntowych kształtowały się w granicach 221–297 tys. ton. Równocześnie zbiory ogórków uprawianych pod osłonami zwiększyły się odpowiednio

z 208 tys. ton do 295 tys. ton. Taki wolumen produkcji plasuje nasz kraj na drugim miejscu w UE oraz na jedenastym miejscu na świecie. Ogórki w Polsce są przeznaczane przede wszystkim na potrzeby przemysłu spożywczego i do konsumpcji bezpośredniej, co powoduje, że ich sprzedaż za granicę jest stosunkowo niewielka. W latach 2009–2017 eksport ogórków kształtował się w granicach 9–16 tys. ton, co stanowiło 2–3% krajowej produkcji.

BURAK ĆWIKŁOWY

Jest jednym z najpopularniejszych warzyw w Polsce, uprawianym na 8–15 tys. ha. Jego zbiory wynoszą od 290 do 375 tys. ton. Jest cennym surowcem wykorzystywanym powszechnie w przemyśle przetwórczym do produkcji suszu, mrożonek, różnego rodzaju konserw, ćwikły oraz soków pitnych i zagęszczonych, a ostatnio w coraz większym stopniu – do produkcji naturalnych barwników. Sprzedaż zagraniczna świeżych buraków ćwikłowych jest stosunkowo niewielka. W ostatnich pięciu latach kształtowała się w przedziale 16–23 tys. ton.

KALAFIOR

Polska jest czwartym producentem kalafiorów w Unii Europejskiej oraz ich siódmym producentem na świecie. Udział Polski w unijnej produkcji kalafiorów wynosi 14%. Są one uprawiane zarówno do bezpośredniego spożycia, jak i do przetwórstwa – przede wszystkim jako surowiec do produkcji mrożonek. Krajowy areal uprawy kalafiorów

jest względnie stabilny i kształtuje się na poziomie około 10 tys. ha. Blisko 80% plantacji skoncentrowanych jest w województwach: małopolskim, lubelskim, kujawsko-pomorskim, łódzkim i mazowieckim. Produkcja kalafiorów w 2017 r. wyniosła 238 tys. ton, podczas gdy w 2004 r. kształtowała się na poziomie 206 tys. ton. Ich eksport w latach 2012–2017 nie podlegał znaczącym wahaniom i kształtował się na średnim poziomie około 30 tys. ton. Głównymi kierunkami wywozu w 2017 r. były Czechy, Słowacja oraz Węgry.

PAPRYKA

W Polsce jest trzecim, po pomidorach i ogórkach, warzywem uprawianym pod osłonami. Największym zainteresowaniem, zarówno w kraju, jak i na rynkach zagranicznych, cieszą się odmiany o owocach czerwonych. Dostępne są również odmiany papryki o owocach żółtych i zielonych. W 2017 r. powierzchnia uprawy papryki pod osłonami wynosiła

1,9 tys. ha, a zbiory ukształtowały się na poziomie 130 tys. ton. Zbiory papryki z upraw polowych, są znacznie niższe niż spod osłon (pomimo zbliżonego areалу – 1,7 tys. ha) i w 2017 r. wynosiły około 30 tys. ton. W latach 2009–2017 Polska eksportowała od 9 do 20 tys. ton papryki, w 2017 r. – głównie do krajów UE oraz na Białoruś i Ukrainę.

POR

Krajowe plantacje pora zajmowały 4–6 tys. ha, przy zbiorach od 80 tys. ton do 100 tys. ton. Pory są uprawiane zarówno na potrzeby przemysłu – jako surowiec do produkcji suszu i dodatek do mrożonek, jak i do bezpośredniego spożycia (jako składnik włoszczyzny, surówek i potraw). Z uwagi na ograniczoną skalę produkcji sprzedaż zagraniczna jest niewielka.

SELER

W Polsce najbardziej rozwinięta jest uprawa selera korzeniowego, która zajmuje 4–6 tys. ha, a zbiory kształtują się na średnim poziomie około 110 tys. ton. Mniej popularna, ale rosnąca jest uprawa selera naciowego. Seler jest spożywany jako składnik wielu dań i surówek. W przemyśle przetwórczym seler ma zastosowanie do produkcji: dań gotowych, mrożonek, koncentratów oraz soków wielowarzywnych i owocowo-warzywnych.

PIETRUSZKA KORZENIOWA

Jest jednym z podstawowych krajowych warzyw przyprawowych. Jadalne są zarówno korzeń, jak i liście. Można ją stosować jako dodatek do potraw oraz surówek. Zachowuje większość swoich właściwości w postaci suszonej i mrożonej.

WARZYWA STRĄCZKOWE

Do gatunków wykorzystywanych w żywieniu należą: fasola, groch, bób i soczewica. W 2016 r. rośliny strączkowe przeznaczone do konsumpcji uprawiało w Polsce ponad 31 tys. gospodarstw rolnych na łącznej powierzchni

Do unijnego rejestru Chronionych Nazw Pochodzenia wpisane zostały dwa gatunki polskiej fasoli wielokwiatowej.

Fasola wrzawska – ma słodki smak, wysoką zdolność pochłaniania wody, delikatną konsystencję, cienką skórkę, a skrócony czas gotowania zawdzięcza łagodnemu mikroklimatowi i żyznym glebom północnej części Kotliny Sandomierskiej oraz ręcznemu zbiorowi i naturalnemu sposobowi suszenia.

Fasola Piękny Jaś z Doliny Dunajca – ma zalety podobne do fasoli wrzawskiej, ale mniejsze nasiona. Z uwagi na usytuowanie uprawy na glebach o bardzo wysokiej zawartości magnezu charakteryzuje się podwyższonym poziomem tego pierwiastka w nasionach.

Do unijnego rejestru Chronionych Oznaczeń Geograficznych wpisano fasolę korczyńską. Jest to miejscowa odmiana fasoli wielokwiatowej. Dzięki specyfice uprawy, zbioru i suszenia cechuje ją wysoka jakość i delikatny smak.

73,5 tys. ha. W strukturze upraw dominowała fasola i groch – udział grochu wynosił 50%, a fasoli – 30%. Mniejszą rolę odgrywał bób – z 2% udziałem. Uprawa pozostałych roślin strączkowych odbywała się na znacznie mniejszą skalę.

POLSKA PIECZARKA – HIT EKSPORTOWY I PRZYSMAK UNIJNYCH KONSUMENTÓW

Polska jest czołowym producentem i eksporterem pieczarek na rynku unijnym. Pieczarka została sprowadzona do Polski z Europy Zachodniej w XVIII wieku. Znaczący rozwój produkcji rozpoczął się w połowie lat sześćdziesiątych XX wieku i trwa do dzisiaj. Okres ten cechuje wzrost produkcji oraz postęp w technologii uprawy.

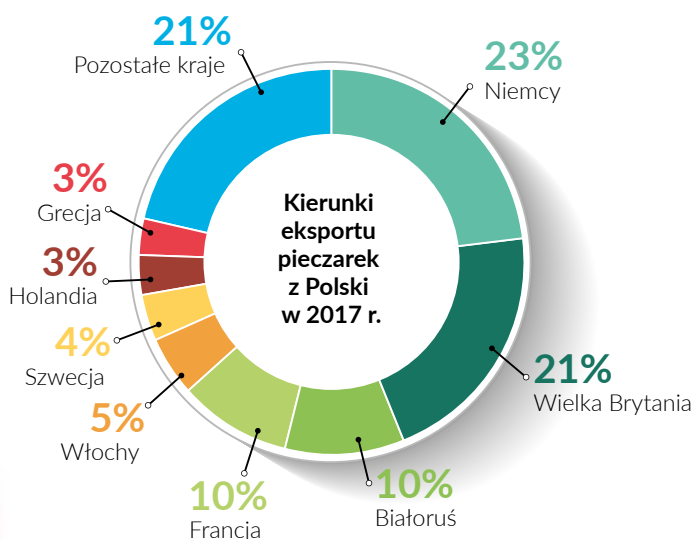
W latach 2004–2017 powierzchnia uprawy pieczarek w Polsce wzrosła z 205 ha do 244 ha, tj. o 19%, co przełożyło się na wzrost produkcji ze 180 tys. ton (w 2004 r.) do 325 tys. ton (w 2017 r.), tj. blisko dwukrotnie. Do dynamicznego rozwoju produkcji pieczarek w Polsce przyczyniła się przede wszystkim sprzyjająca koniunktura, niższe koszty krajowej produkcji oraz duży popyt ze strony krajów europejskich.

Od akcesji Polski do UE notowano także duży wzrost eksportu pieczarek. W 2004 r. wywieziono z kraju 87 tys. ton tych grzybów o wartości 101 mln euro, podczas gdy w 2017 r. eksport wynosił już 229 tys. ton i 336 mln euro. W ostatnich latach na eksport trafiało około 70% krajowej produkcji pieczarek. Głównymi odbiorcami były kraje UE, przede wszystkim Niemcy, Wielka Brytania i Francja.

W 2017 r. eksport pieczarek na rynek unijny stanowił 86% całego wolumenu wywozu tych grzybów. Spośród krajów pozaunijnych największymi odbiorcami pieczarek były państwa WNP, głównie Białoruś. Zagraniczni odbiorcy cenią polskie pieczarki za wysoką jakość i walory smakowe.

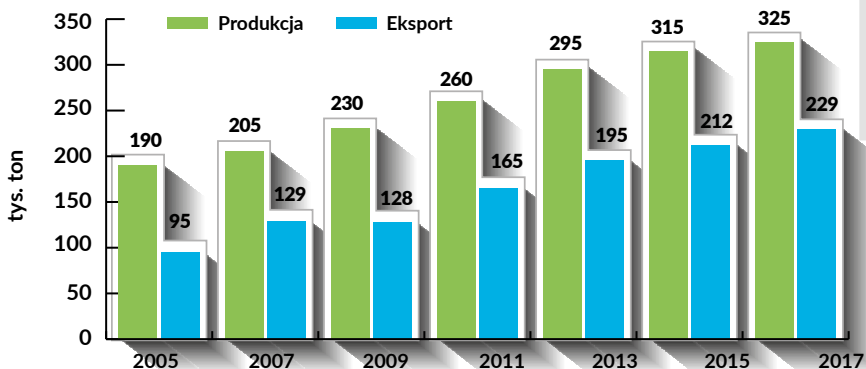
Import pieczarek do Polski jest niewielki i nie ma znaczenia w bilansie krajowym: w 2017 r. wyniósł 4,4 tys. ton.

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie danych Ministerstwa Finansów.

Produkcja i eksport pieczarek z Polski

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie danych IERiGŻ – PIB i Ministerstwa Finansów.

PRZETWÓRSTWO WARZYW – JAKOŚĆ I NOWOCZESNOŚĆ

Z uwagi na sezonowość krajowej produkcji warzyw przemysł przetwórczy i przechowywanie odgrywają ważną rolę w zapewnieniu konsumentom nieprzerwanego dostępu do warzyw i ich przetworów.

W Polsce od wieków kiszono, marynowano, solono, suszono i utrwalano cukrem różne gatunki warzyw.

Na skalę przemysłową przetwórstwo rozwinęło się w XX wieku, szczególnie w latach 60., kiedy uruchomiono produkcję mrozonek. Obecnie jest to najważniejszy kierunek polskiego przetwórstwa warzyw. Mrożonki warzywne mają największy, ponad 50%, udział w strukturze krajowej produkcji przetworów warzywnych. Znaczący jest także udział konserw, marynat oraz keczupów i sosów pomidorowych. Krajowy przemysł przetwórczy jest dobrze rozwinięty. Znaczny odsetek firm zajmujących się przetwórstwem warzyw to przedsiębiorstwa małe i mikro-, zwłaszcza w przetwórstwie kapusty i ogórków oraz w produkcji suszu. W produkcji konserw warzywnych dominują natomiast firmy średnie i duże. Skala produkcji, poziom techniczny i wydajność pracy w krajowym przetwórstwie warzyw nie odbiegają od innych krajów unijnych. Również jakość i różnorodność krajowej oferty

*szacunek IERiGŻ – PIB
Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie danych IERiGŻ – PIB.

eksportowej jest zbliżona do oferty firm zachodnioeuropejskich. Atutem krajowego przemysłu przetwórczego jest bogata baza surowcowa. W efekcie Polska jest czołowym unijnym producentem warzyw mrożonych, kiszonych oraz suszonej marchwi.

Po akcesji Polski do Unii Europejskiej produkcja przetworów warzywnych ogółem kształtowała się w granicach 0,9–1,4 mln ton. Najbardziej dynamicznie rosła produkcja keczupu i sosu pomidorowego, mrożonek oraz marynat. Produkcja konserw, suszy warzywnych, koncentratu pomidorowego oraz kwaszonej kapusty była relatywnie stabilna.

Do rozwoju przetwórstwa warzywnego w kraju przyczynił się rosnący popyt eksportowy. W latach 2004–2017 wolumen eksportu przetworów warzywnych wzrósł z 425 do 715 tys. ton, a jego wartość z 207 do 552 mln euro. Za granicę wywożono średnio 50% wolumenu krajowej produkcji.

W strukturze polskiego eksportu przetworów warzywnych dominujące znaczenie mają mrożonki (64–77% udziału). W okresie czternastu lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej wywóz tego asortymentu wykazywał tendencje wzrostowe i według obliczeń IERiGŻ – PIB w roku gospodarczym

2017/2018 wyniósł 463 tys. ton. Mrożonki produkowane w Polsce cieszą się zainteresowaniem zarówno konsumentów unijnych, jak i odbiorców spoza UE. Głównymi importarami mrożonek z Polski są Niemcy, Francja i Wielka Brytania. Poza Unię Europejską krajowe mrożonki wywożone są przede wszystkim do państw WNP – najwięcej na Białoruś oraz do Stanów Zjednoczonych.

Mniejsze znaczenie miał wywóz przetworów warzywnych, takich jak: konserwy, marynaty, keczup i sos pomidorowy oraz susz.

Produkcja przetworów warzywnych (tys. ton)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2004/05	2009/10	2011/12	2013/14	2015/16	2017/18 ¹
Ogółem przetwory, w tym:	860	1 047	1 085	1 150	1 195	1 355
Mrożonki	430	521	565	630	620	750
Konserwy	143	140	169	157	169	175
Marynaty	117	145	125	125	149	148
Keczup i sosy pomidorowe	70	124	125	117	123	136
Koncentrat pomidorowy	30	30	30	34	40	42
Kwaszona kapusta	15	25	17	15	19	25
Susze warzywne	27	26	21	24	21	30

¹ szacunek IERiGŻ – PIB

Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie danych IERiGŻ – PIB.

Eksport przetworów warzywnych (tys. ton)

WYSZCZEGÓLNIENIE	2004/05	2009/10	2011/12	2013/14	2015/16	2017/18 ¹
Ogółem przetwory, w tym:	425	490	563	641	665	715
Mrożonki	328	339	376	425	424	463
Konserwy	24	34	41	55	49	53
Kecup i sosy pomidorowe	11	33	41	45	60	68
Marynaty	27	33	35	42	50	52
Mrożone przetwory gotowe	6	11	12	21	15	13
Susze	14	20	27	28	39	30
Kwaszona kapusta	13	10	21	9	8	10
Ogółem przetwory (mln EUR)	207	324	361	464	496	552

¹ obliczenia IERiGŻ – PIB na podstawie wstępnych danych Ministerstwa Finansów
Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR na podstawie danych IERiGŻ – PIB.

DZIAŁANIA KRAJOWEGO OŚRODKA WSPARCIA ROLNICTWA NA RYNKU OWOCÓW I WARZYW

1. „PROGRAM DLA SZKÓŁ” WSPIERANIE KONSUMPCJI I PROPAGOWANIE ZDROWYCH NAWYKÓW ŻYWIENIOWYCH

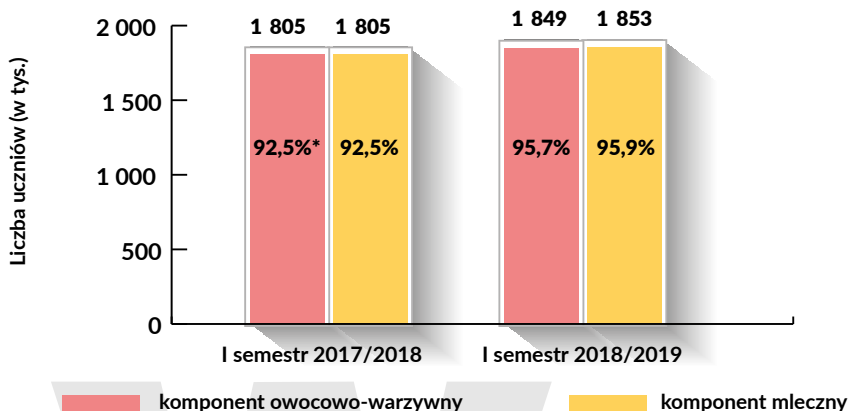

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa od roku szkolnego 2017/2018 administruje unijnym „Programem dla szkół”,

który połączył dwa programy WPR – „Mleko w szkole” (realizowany w Polsce w latach szkolnych 2004/2005–2016/2017) oraz „Owoce i warzywa w szkole” (realizowany w kraju w latach szkolnych 2009/2010–2016/2017). Program ma na celu trwałą zmianę nawyków żywieniowych wśród uczniów szkół podstawowych poprzez zwiększenie udziału owoców i warzyw oraz mleka i przetworów mlecznych w ich codziennej diecie. Jego zadaniem jest również propagowanie w szkołach podstawowych zdrowego odżywiania poprzez realizację działań towarzyszących o charakterze edukacyjnym.

W roku szkolnym 2018/2019 dostarczane są m.in. następujące owoce i warzywa: jabłka, gruszki, truskawki (w II semestrze), śliwki (w I semestrze), marchewki, rzodkiewki, papryka słodka (w I semestrze) oraz pomidory i kalarepka. W I semestrze roku szkolnego 2018/2019 w „Programie dla szkół” uczestniczy

Wykres 1. Liczba dzieci uczestniczących w „Programie dla szkół”

* udział dzieci z klas I-V szkół podstawowych uczestniczących w „Programie dla szkół”
Źródło: opracowanie Biura Analiz i Strategii KOWR.

łącznie blisko 13 tys. szkół podstawowych, ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia oraz ogólnokształcących szkół baletowych. Owoce i warzywa otrzymuje bezpłatnie 1,85 mln dzieci z wyżej wymienionych szkół, które stanowią prawie 96% dzieci z grupy docelowej programu w całej Polsce.

W roku szkolnym 2017/2018 i do końca I semestru roku szkolnego 2018/2019 dzieciom udostępnione zostanie około 238 mln porcji owocowo-warzywnych.

2. PRODUKTY WARZYWNE PRZEKAZYWANE NAJUBOŻSZEJ LUDNOŚCI

W Polsce realizowany jest krajowy Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014–2020, w 85% finansowany ze środków unijnych, a w 15% ze środków krajowych, który polega na udzielaniu pomocy żywnościowej osobom i rodzinom, które z powodu niskich dochodów nie mogą zapewnić sobie/rodzinie odpowiednich produktów żywnościowych/pożywków. W 2017 r. do magazynów organizacji partnerskich dostarczono 68,9 tys. ton 21 rodzajów wysokiej jakości artykułów spożywczych (w tym

m.in. 16,5 tys. ton produktów warzywnych i owocowych), które zostały przekazane do prawie 1,4 mln najuboższych osób w kraju.

Na realizację programu w 2018 r. przeznaczono ponad 390 mln zł, w tym około 355 mln zł na zakup żywności. Do magazynów organizacji partnerskich dostarczone zostanie 21 rodzajów artykułów spożywczych, w tym m.in. groszek z marchewką, fasola biała, koncentrat pomidorowy i buraczki wiórki.

Żywność zostanie rozdyskrebowana do końca czerwca 2019 r.

3. DZIAŁANIA PROMOCYJNO-INFORMACYJNE

Jednym z kluczowych zadań Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa jest wspieranie rozwoju polskiego eksportu produktów rolno-spożywczych oraz promocja i zwiększanie konkurencyjności polskiej żywności, w tym owoców i warzyw, w kraju i na świecie. Silna marka polskich produktów żywnościowych jest budowana pod wspólnym hasłem/znakiem „Polska smakuje”/„Poland tastes good”. KOWR, zgodnie z zapisami ustawowymi, uczestniczy w realizacji działań wspierających promocję produktów rolno-spożywczych, prowadząc je w kilku obszarach.

Od maja 2004 r. do 30 września 2018 r. na realizację 11 branżowych kampanii promocyjnych i/lub informacyjnych dotyczących owoców i warzyw oraz soków i musów Komisja Europejska przyznała Polsce łącznie 33,1 mln euro. W 2018 r. KOWR wspierał realizację następujących kampanii na rynku owoców i warzyw:

„Niezwykłe właściwości zwykłych owoców” – 3-letnia kampania promocyjno-informacyjna, rozpoczęta w 2015 r., dotycząca europejskich owoców jagodowych (truskawek, malin, porzeczek, borówek), prowadzona na rynkach: szwedzkim, fińskim, austriackim, czeskim i polskim. Budżet kampanii wyniósł 4 mln euro.

„Soki i musy – witaminy w wygodnej formie” – 3-letnia kampania promocyjno-informacyjna, rozpoczęta w roku 2015, dotycząca soków i musów owocowych oraz warzywnych, prowadzona na rynkach: litewskim, czeskim, słowackim, rumuńskim i polskim. Budżet kampanii wyniósł 5 mln euro.

**FLAVORS
of EUROPE**
quality and tradition

„Czas na jabłka z Europy” – 2-letnia kampania promocyjna, rozpoczęta w 2017 r., dotycząca promocji polskich jabłek, w tym „Jabłek grójeckich” objętych unijnym systemem Chronione Oznaczenie Geograficzne. Kampania realizowana jest w Algierii i Egipcie, a jej budżet wynosi 2,6 mln euro.

KOWR w 2018 r. wspierał również realizację kampanii międzybranżowych promujących kilka grup produktów, w tym produkty z rynku owoców i warzyw.

„EkoEuropa – jakość i tradycja” – 3-letnia kampania promocyjno-informacyjna, rozpoczęta w 2015 r., dotycząca produktów rolnictwa ekologicznego, w tym owoców, warzyw i przetworów owocowo-warzywnych. Kampania prowadzona była w Stanach Zjednoczonych, Japonii i Singapurze. Budżet kampanii wynosił 1,7 mln euro.

„Smaki Europy – jakość i tradycja” – 3-letnia kampania promocyjno-informacyjna, rozpoczęta w 2015 r., dotycząca promocji m.in. świeżych i przetworzonych owoców oraz warzyw, prowadzona w Algierii, na Białorusi i w Chinach. Budżet kampanii wynosił 5,4 mln euro.

KOWR obsługuje także – finansowany ze środków branżowych – Fundusz Promocji Owoców i Warzyw utworzony w celu wspierania marketingu rolnego i zwiększenia spożycia produktów sadownictwa oraz warzywnictwa. W 2018 r. z funduszu finansowane lub współfinansowane są m.in. następujące kampanie i działania promocyjne: „Dni polskiej żywności wysokiej jakości w Singapurze”, „Wybieram – polskie Eko”, „Stawiam na polskie pomidory”, „Wszystkie smaki i kolory papryki”, „Polska niepodległa smakuje”, „Piknik owocowo-warzywny”, „Lato z borówkami”, „Warzywa i owoce – na szczęście!” (II edycja), „5 porcji warzyw, owoców lub soku” (VIII edycja), „Chrup owoce i warzywa, to na zdrowie świetnie wpływa”, a także działania promocyjne mające na celu zwiększenie spożycia ziemniaków oraz promocja certyfikacji i innowacyjnych przetworów z owoców i warzyw.

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa wspiera sektor owocowo-warzywny również poprzez realizację działań promujących produkty rolne i żywnościowe, ze szczególnym uwzględnieniem produktów wysokiej jakości (w tym certyfikowanych produktów rolnictwa ekologicznego, wyrobów regionalnych i tradycyjnych). Promuje także systemy jakości żywności oraz działania mające na celu rozwój wymiany handlowej i zwiększenie konkurencyjności polskich produktów rolno-spożywczych. Pod hasłem „Polska smakuje” KOWR organizuje szereg przedsięwzięć z udziałem przedstawicieli sektora rolno-spożywczego (m.in. stoiska narodowe podczas targów i wystaw, towarzyszące im misje handlowe, spotkania B2B, store-check i szkolenia) w krajach, które charakteryzują się największym potencjałem dla zwiększenia polskiego eksportu żywności. Ponadto KOWR promuje spożycie polskich produktów rolno-spożywczych podczas spotkań, warsztatów, wykładów i prezentacji. Aktualizowana jest strona internetowa „Strefa Inspiracji KOWR”, będąca kanałem informacyjnym i edukacyjnym zachęcającym beneficjentów do współpracy i działania.

4. NADZÓR WŁAŚCICIELSKI NAD SPÓŁKAMI

Spółki Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa odgrywają dominującą rolę w hodowli roślin ogrodniczych w Polsce, a potwierdza to fakt, że posiadają 59,9% odmian roślin warzywnych, pochodzących z krajowej hodowli wpisanych w Rejestrze Odmian. Natomiast udział odmian spółek hodowli roślin warzywnych KOWR, we wszystkich odmianach wpisanych do Rejestru Odmian, wynosi 44,4%. Oferta nasienna firm ogrodniczych KOWR obejmuje łącznie 365 odmian własnych roślin warzywnych w ramach 39 gatunków.

Spółki dostarczają na rynek nasiona odmian wytworzonych w kraju, dostosowane do naszych warunków glebowo-klimatycznych i konkurencyjne cenowo w porównaniu z nasionami zagranicznymi. Rodzime odmiany większości gatunków roślin są odporne na niskie temperatury, okresowe susze oraz dużą zmienność pogody klimatu przejściowego. Dobrze tolerują relatywnie niską roczną sumę temperatur i godzin nasłonecznienia, nadają się do uprawy na lekkich, zakwaszonych glebach, w mniej żyznych warunkach. Spółki hodowli roślin ogrodniczych KOWR produkują materiał siewny najwyższej jakości – kalibrowany, zaprawiany, inkrustowany oraz otoczkowany.

POLSKA HODOWLA ODMIAN ROŚLIN OGRODNICZYCH

1. „Plantico Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Zielonki” Sp. z o.o.

- 📍 ul. Parkowa 1a, Zielonki Parcele, 05-082 Stare Babice
- ☎ tel. +48 22 722-90-66, fax. +48 22 722-95-72
- ✉ e-mail: plantico@plantico.pl
- 🌐 www.plantico.pl

2. Krakowska Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze „POLAN” Sp. z o.o.

- 📍 ul. Rydla 53/55, 30-130 Kraków
- ☎ tel. +48 12 623-38-30, fax. +48 12 623-38-35
- ✉ e-mail: polan@nasiona.pl
- 🌐 www.nasiona.pl

3. „Spójnia” Hodowla i Nasiennictwo Ogrodnicze Sp. z o.o.

- 📍 Nochowo ul. Lipowa 22, 63-100 Śrem
- ☎ tel. +48 61 283-56-55, fax. +48 61 283-74-35
- ✉ e-mail: spojnia.hurtownia@cop.pl
- 🌐 www.nasiona-warzyw.pl

WYBRANE INSTYTUCJE FUNKCJONUJĄCE NA POLSKIM RYNKU ROLNO-ŻYWNOŚCIOWYM

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

- 📍 00-930 Warszawa, ul. Wspólna 30
- ☎ tel. +48 222 500 118
- ☎ faks +48 22 623 27 50
- ✉ e-mail: kancelaria@minrol.gov.pl
- 🌐 www.gov.pl/rolnictwo

Krajowy Ośrodek
Wsparcia Rolnictwa

Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa

- 📍 01-207 Warszawa, ul. Karolkowa 30
- ☎ tel. +48 22 376 76 76
- Telefoniczny Punkt Informacyjny
- ✉ e-mail: kontakt@kowr.gov.pl
- 🌐 www.kowr.gov.pl

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

- 📍 02-822 Warszawa, ul. Poleczki 33
- ☎ tel. 0 800 38 00 84 – infolinia;
- ☎ faks +48 22 318 53 30
- ✉ e-mail: info@arimr.gov.pl
- 🌐 www.arimr.gov.pl

Główny
Urząd Statystyczny

Główny Urząd Statystyczny

- 📍 00-925 Warszawa,
al. Niepodległości 208
- ☎ tel. +48 22 608 30 00
- ✉ e-mail: kancelariaogolnaGUS@stat.gov.pl
- 🌐 www.stat.gov.pl

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy

- 📍 00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20
- ☎ tel. +48 22 505 44 44
- ☎ faks +48 22 827 19 60
- ✉ e-mail: ierigz@ierigz.waw.pl
- 🌐 www.ierigz.waw.pl

IJHARS

Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych

- 📍 00-930 Warszawa, ul. Wspólna 30
- ☎ tel. +48 22 623 29 00
- ☎ faks +48 22 623 29 98
- ✉ e-mail: sekretariat@ijhars.gov.pl
- 🌐 www.ijhars.gov.pl

ORGANIZACJE BRANŻOWE

Ważnym ogniwem w udostępnianiu informacji o rynku owoców i warzyw są organizacje branżowe. Zrzeszają one producentów, przetwórców oraz firmy działające w sektorze ogrodnictym.

Związek Sadowników RP

- 📍 05-600 Grójec, ul. Sportowa 4a
- 📞 tel./faks +48 48 664 37 79
- ✉️ e-mail: biuro@polskiesadownictwo.pl
- 🌐 www.polskiesadownictwo.pl

Krajowy Związek Grup Producentów Owoców i Warzyw

- 📍 00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20, lok. 321
- 📞 tel. kom. 504 096 015
- 📞 faks +48 22 505 47 01
- ✉️ e-mail: biuro@grupyogrodnicze.pl
- 🌐 www.grupyogrodnicze.pl

Stowarzyszenie Polskich Dystrybutorów Owoców i Warzyw „UNIA OWOCOWA”

- 📍 05-600 Grójec, Słomczyn 80
- 📞 tel./faks +48 22 101 26 84
- 📞 tel. kom. 696 859 993
- ✉️ e-mail: biuro@uniaowocowa.pl
- 🌐 www.uniaowocowa.pl

Krajowe Stowarzyszenie Przetwórców Owoców i Warzyw

- 📍 20-234 Lublin, ul. Mełgiewska 104
- 📞 tel. +48 81 445 25 30
- 📞 faks +48 81 445 25 31
- ✉️ e-mail: biuro@kspoiw.com.pl
- 🌐 www.kspoiw.com.pl

Polski Związek Producentów Ziemiaków i Nasion Rolniczych

- 📍 95-060 Brzeziny, Gałkówek Kolonia 51
- 📞 tel./faks +48 46 874 29 89
- 🌐 www.fbzpr.org.pl

Stowarzyszenie Krajowa Unia Producentów Soków

- 📍 02-532 Warszawa, ul. Rakowiecka 36, lok. 339 i 340
- 📞 tel. +48 22 606 38 63
- 📞 tel./faks +48 22 646 44 72
- ✉️ e-mail: biuro@kups.org.pl
- 🌐 www.kups.org.pl

Stowarzyszenie Polskich Szkółkarzy

- 📍 96-100 Skierniewice, ul. Rybickiego 8
- 📞 tel./faks +48 46 832 14 84
- 📞 tel. kom. 601 345 368
- ✉️ e-mail: stowarzyszenie@sps.agro.pl
- 🌐 www.sps.agro.pl

Związek Szkółkarzy Polskich

- 📍 00-175 Warszawa, al. Jana Pawła II 80, lok. 71
- 📞 tel./faks +48 22 435 47 22
- ✉️ e-mail: zszp@zszp.pl
- 🌐 www.zszp.pl

Krajowa Rada Izb Rolniczych

- 📍 00-515 Warszawa, ul. Żurawia 24 lok. 15
- 📞 tel. +48 22 821 92 65
- ✉️ e-mail: sekretariat@krir.pl
- 🌐 www.krir.pl

Polski Związek Ogrodników

- 📍 91-348 Łódź, ul. Świętej Teresy 56/58
- 📞 tel./faks +48 42 651 23 25
- ✉️ e-mail: zwogr@wp.pl
- 🌐 www.fbzpr.org.pl

Broszurę opracowano w Biurze Analiz i Strategii Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa m.in. na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Ministerstwa Finansów, a także raportu „Rynek owoców i warzyw” Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytutu Badawczego.

Broszura ma charakter wyłącznie informacyjny. KOWR zastrzega, że publikacja ta nie stanowi oferty kierowanej do beneficjentów ani nie jest zobowiązaniem KOWR do działań mogących wynikać z treści broszury.

Krajowy Ośrodek
Wsparcia Rolnictwa

ul. Karolkowa 30,
01-207 Warszawa
www.kowr.gov.pl
© KOWR listopad 2018
ISBN 978-83-66255-01-2